

Tíðindi frá Amnesty International

Fangar í stórum tali »horvnir« og fyrribeindir í Peru

Meira enn 1000 menn, konur og børn eru tikin av hermonnum og lögreglu og síðan »horvin«, eftir at ein fjarskotin landspartur í Peru varð settur undir herstyri fyri tveimum árum síðan, sigur Amnesty International i dag (mikudagin 23. januar).

Vitað er, at hundræðtals onnur eru tikin av døgum í varðhaldi, ofta pind til deyða, sigur heimsræslan fyri mannarættindum i dag (mikudagin 23. januar).

Eingin veit enn við vissu, hvussu nógvan yvirgang stjórnarherlið hava framt í fjøllumun fyri sunnan, ljóðar í somu frásøgn.

Grindargerðirnar tóku seg upp av álvara eftir eina herferð móti mótskúðursluni **Sendero Luminoso** («Glógvandi gotu»), ið sjálf er sek í fjølmongum manndrápum, átøkum avrættindum, og i at pina vanligar borgarar.

Nú er verið so vanligt, at stjórnarhermenn taka fangar av døgum, et tey, ið verða av teimum »horvnus«, hava tikið sær fyri at leita í ruskdugum fram við veginum, har ið lík tíðum eru at finna, ofta so illa víðfarn, at tey kennast ikki aftur.

Líkini, ið funnin verða á hesum døgum og í hópgrøvum, eru sum oftast nakin, merkt av pining og við einum einstøkum skotsári í hovdinum, sigur frágræiðingin.

Tílik brot móti mannarættindum hava verið ókend í Peru í nýggjari tíð, sigur Amnesty International. Fyri átsóknum hava helst verið bændur og bønarmenn, bygdarformenn og ungfolk í Ayacucho, ið varð lýst í undantaksstöðu við árslok 1982.

Undantaksstöðan var í

gildi í 13 av teimum meira enn 140 fylkjum í Peru, tá ið frágræiðingin fór til prentingar.

Løgmlaráðharrin í Peru, ráðstova hansara og nakrir dómarar hava roynt at verja rættindini hjá fólki har og hava avdúkað nakrar av brotsgerðum, men hava ikki megnað at stöðga teimum. Almennir ákærar á staðnum hava motmælt, at hervaldið hevur forðað teimum í kanningum teirra.

Amnesty International hevur boðað stjórnini frá, at felagsskapurin forðmir tað, at uppreistar menn drepa ella pina fangar, og áðanar, at tað er neyðugt at forða fyri tilvikum brotsgerðum og revsa tær, men at tiltøkini hjá stjórnini mega vera í samsvari við aljóðareglur um mannarættindi.

Í frágræiðingini eru álitandi upplýsingar um 1.005 fólk, ið »horvin« eru. Sagt verður, at felagsskapurin eisini veit um 400 navnevd fólk, ið eru tikin og seinni funnin deyð. Tey eru øll haðan, ið undantaksstöðan er, og man hetta vera eindømi í Peru.

Hóast hetta øki er langt av leið, hava Amnesty International, mannarættindafelagsskapir á staðnum og embættisfólk í Peru savnað saman prógv í hópatali um brotsgerðir, ómerkta hópgrávir og dungar á stöðum, ið eru undir hermannaftirliti.

Bygdarfolkið sjálf fær prógvini til vegar, mangan við at gera ferð til Ayacucho, høvuðsstaðin í ófriðsrækinum, ella ríkishøvuðsstaðin Lima. Skriv og vitnisburðir eru beinleiðis frá avvarðandi, umboðum fyri bygdarfolkið, kirkju, yrkis- og manna-

rættindafeløgum, og frá lögfrøðingum. Hundræðtals fólk, ið verða av, hava svarað spurnaðum, ið eru orðað eftir forskriftum frá »Starvsnevnd Sam-eindu tjóða til frama fyri horvin og burturflutt« (United Nations Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances).

Í februar 1984 segði dr. Zegarra Bongo, fráfarandi høvuðsákæri í Ayacucho, tíðindafólki, at skrivstova hansara hevði fingið 1500 skrivligar klagar um »horvnar« fangar seinastu 14 mánaðirnar.

Innanríkisráðgjafi veit at siga, at teir 18 mánaðirnar fram til miðskeiðis í 1984 vóru 2000 menn, sum teir skira uppreistar menn, tiknir av døgum. Eisini skuldu uppreistarlið hava beint fyri meira enn 1600 vanligum borgarum. Prógv eru fyri, at í báðum portum eru nógvir vanligir borgarar tiknir á hondum og dripnir av stjórnarhermonnum, upplýsir Amnesty International.

Trygdarlið hava søkt at skúlum, bygdum og húsum og tikið fólk, stendur í frágræiðingini. Alt tað unga folkið tykist vera undir illgruna og so státt í vanda fyri at »hvørva« á stöðum, har sum uppreistarlið halda til, verður sagt. Amnesty International hevur skjálprógv um, at 76 børn og ungfolk undir 18 ár eru ikki afturíðarfurkomu.

Avvarðandi teirra siga, at hermenn hótta við at drepa tey, tá ið tey sóknast eftir næstingum sínum á døgum fram við landsvegnum. Har eru hermenn ella lögregla í heilum á ferð. Mong av líkunum eru bundin og hava bind fyri eyguni.

síðu 2 í Sosialinum leygdagin 9. t. v. s. í gjár fall eygað í eina feita yvirskrift: »Betrí at samráðast í felag.« Hetta sigur form. Klaksvíkar Arbeidsmannafelag Niclas Johannessen.

Hatta eru orð, sum skil eru í. Gamalt orð sigur: »Munur er á monnum og tómun stúkum.« Hatta er ein væl gongd leið, sum eg fyri nú, mongum árum síðani havi skaðnað innanfyri arbeidararræsluna í

»To be or not to be«

Í Dagblaðnum 8. mars mótmælir Jógvan Sundstein eini grein hjá blaðstjóranum við teirri sigandi yvirskriftini »Quisling« Treholt javnaðar — ella tjóðveldissosialist. Tað sum er av serligum áhuga í hesum mótmæli er fylgjandi petti, har Jógvan sigur við blaðstjóran: »Eg havi alla tíðina vart tin rætt til at hava tina sannfæring og loyvi til at føra hana fram í skrift og talu, men hesin rættur er eisini galdandi viðvíkjandi politiskum mótskúðummonnum, uttan at teir verða skýrdir fyri at vera quislingar.« (Ókklara undirstryking.).

Fyrst skal sigast, at henda greinin hjá OB er sera grov, skendsk og ónærslig, men hon var fyri so vitt ikki so nógv óðrvisi ella verri enn hundræðtals aðrar greinir, sum sami blaðstjóri hevur skrivað seinastu tiggju ári.

Mangan hava verið nýtt eins grov íkvæmisorð og eisini verri, og nógv av hansara greinum hava verið munandi meira persónligar enn henda greinin var. Her hevur verið fúrdur ein miðvisur pennur í so nógv ár, og satt at siga hevur eingin slingur verið í valsinum. So tá Jógvan metir júst hesa grein fyri at vera ein forðan hjá politiskum mótskúðummonnum at føra síni sjónarmið fram, er hetta samstunds ein meting av høvuðsuppgávuni hjá Dagblaðnum, síðan hesin blaðstjóri tók við. Og tað er sanniliga stór hending at fáa hetta váttað frá hægsta stað í fólka-flokkinum. Tá hetta hevur júst verið tað, sum m. a. hetta blað hevur víst á ótalligar ferðir, og hvør heit á flokkinn um at fáa skil á.

Tað er als ikki neyðugt at endurtaka dømir um hesa framerð móti annarleiðis hugsandi. Tey finnast í hópatali.

Samstundis má júst hesin partur av átaluni hjá Jógvan Sundstein fatast sum ein vátan av, at skrivning hjá Dagblaðnum beinleiðis er í stríð

við stevnukskránnu hjá fólkaflokkinum, sum m. a. sigur: »Fólkaflokkurin vil halda fast um... persónliga frælsið... bert avmarkað av at eingi borgari ella bólkur av borgarum má vera hvør øðrum at at meini«.

Tá hetta er sagt, skal eisini sigast til forsvar fyri OB, at hann hevur kanska verið í góðari trúgv øll hesi ári. Hann hevur júst ikki tann eginleika at kenna munin millum hvat ein kann loyva sær ella ikki, og hann hevur so ikki merkt rættiliga nógv til, at hansara skrivning ikki er í samsvar við áhugamálini hjá flokkinum. Tingmanningin hjá fólkaflokkinum hevur lítið honum meira til enn flestu øðrum tingmonnum, og hevur hann seinastu ári havt 2 nevndarformanssessir á tingi, og er hetta meira enn flestu aðrir tingmenn hava havt.

Eisini hevur hann havt eina nevnd, sum væl og virðiliga hevur verið samansett av umboðum fyri flokkinn. Í hesi nevnd eru umframt hann sjálfan hansara mest trúfasti stuðul Levi Niclassen. Men hesir báðir eru bert ein minniluti. Verður hugt at nevndini sum slíkari kann eingin siga Óla ringan fyri at meta blaðskrivning hansara at hava fingið tað bláa stempel frá flokkinum.

Tað er neyvan hugsandi at hetta mótmæli hjá Jógvan fær nakra sum helst ávirkan. Tað siga í hvussu er royndirnar av teimum mótmælum sum fyrr eru komnir. Og roknast má enn tá við at Jógvan mangan man hava mótmælt innanhýsis, uttan at tað hevur ringið tað allarminsta við. Heldur tvørtur imóti. Hetta seinasta mótmæli er eisini kroyst niður í eitt horn við minst møguligar uppseting.

Men uttan mun til hvat Jógvan ella onnur í flokkinum halda um hesa skrivning, so metir fólk yvirhevur hesa skrivning at

vera umboðandi fyri sjónarmiðini hjá flokkinum, sum jú eisini er við til at figgja DB. Og tað kann á ongan hátt noktast fyri, at hetta hendir innanfyri rammurnar av fólkaflokkinum, sum tiskil má hefta fyri henni. Og flokkurin hevur jú longu fílt sviðan av hesum, tá hann als ikki kom uppá tal sum samgongupartnari aftaná seinasta val. Hetta hevur bert ta einu orsökina!

Nú eru fólk so vogn við ókvæmisorðini úr Dagblaðnum, at tað nýrvan ongan longur at vera kallabur landsavvikjari. Kanska er tað líka nógv ein heiður, tá tað kemur frá hasum kantinum! Men hetta fer at gera tað enn meira ómøguligt hjá fólkaflokkinum at gerast borðburur í framtíðini!

Fólkaflokkurin hevur tveir møguleikar. Annar er at syrgja fyri, at parturin í stevnukskránnu um verju av tí persónliga frælsinum við avmarkingini at »eingin... má vera øðrum at meini« verður yvirhildin, soleiðis at rætturin til at framføra onnur sjónarmið eisini er galdandi hjá politiskum mótskúðummonnum, uttan at teir verða skýrdir fyri at vera quislingar. Hetta vil geva fólkaflokkinum møguleika fyri at fáa ávirkan aftur.

Hin møguleikin er at strika hesa grein og so lata Ólarnar báðar halda fram við síni herferð móti politiskt »vantrúgvandi«. Hetta vil gera flokkinn ennmeira isoleraðan í framtíðini.

At vera so liberalur, at bæði hesi mótskúðandi sjónarmið verða hýst, ber ikki til. Tað mugu sjálvt fólkafloksmenn duga at siggja nú.

plaga at kvøða: »Her er tapt og her er vundet.« Men hvussu høgt eg meti tað, tá tað kemur til: »Slottet det er vundet.« Har kann eitt stórt spurnartekin siga restina.

Fyri stuttum síðani, hevði eg eitt lesarabráv í Sosialinum. Har vardi eg Kvinnuna, eg metti, at kvinnan átti at verða heilt leys frá at fáa hongt uppi eitt mann ella maður eisini harra.

Eg havi ikki broytt stöðu síðan tá. Men tað

skal og má verða ein fyrirtreyt, at ein kvinna við orðsins rætta forstandi, hon skal hava eitt hjarta. Og ikki bert ein tilfeldigan kjótklump (ella eitt stálharta).

Lát meg enda við kvinnutekkinum, at við hesi samanbering, stendur og fellur kvinnan í mini meting.

Soleiðis gagnaðist hetta erðið.

Hetta lesarabráv kann byttast í tveir partar. Á

Føroyum. Eg ætli mær ikki at fara út í æsir við hasum fyrstíðandið sáttmálasamráðingundum. Men hvar er min góði Carl Johannessen, form. Havnar Arbeidsmannafelag?

Eg hevði ikki ætlað mær at nema við hetta seinra í brævinum. Men eg meti, at tað bretska kolanámsverfallið hevur boð til okkum verkafólk í Føroyum. Er tað nakað, ið vit føroyingar ikki kunnu reypa av, so er tað gott samanhalð.

Hetta eg havi umrøtt beint nú, meti seg sum tvey tannhjóll, ið gripa inn í hvørt annað. Eg fari ikki at taka hetta mál úr hondunum á tykkum. Føroya Arbeidarafelag, Klaksv. Arbeidsm. og Havnar Arbeidsmannafelag!

Vanliga tosa vit um tveir polar, nevniliga norð og suðurpólurin.

Men ikki tykkum at siga, so er her talan um triggjar pólur.

Er tað ikki nakað óvanligt?

Vit føroyingar eru nú soleiðis í atferð, at mangan kann ein spyrja seg sjálfan, um eisini føroyingar vóru við til at byggja »Bábelstornið«? Úrslitið kenna vit øll, hvat, ið hendi. Ein rópti kálk, annar stein, og so kom steigur í. Og arbeidið fór ongandi í gongd aftur.

Tökk fyri upptøkuna Vágur tann 10/3/85 Hentzar Joensen

